

รูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนใน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2*
MODEL OF SCHOOL BASED MANAGEMENT IN PRIMARY SCHOOL
UNDER NONGBUALAMPHU PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA
OFFICE 1, 2

เทพบดินทร์ คະสา

Thepbodin Khasa

ณรงค์ พิมสาร

Narong Pimsan

สิริกาญจน์ ธนวุฒิพรพินิต

Sirikarn Tanawutpornpinit

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

North Bangkok University, Thailand

E-mail: ratbodin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 และ 3) เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการปฏิบัติงานการบริหารการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
2. รูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย มีการดำเนินการ 23 เรื่อง องค์ประกอบที่ 2 การบริหารงานงบประมาณ ประกอบด้วย 5

* Received 22 May 2020; Revised 18 June 2020; Accepted 19 June 2020

องค์ประกอบย่อย มีการดำเนินการ 18 เรื่อง องค์ประกอบที่ 3 การบริหารงานบุคลากร ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย มีการดำเนินการ 21 เรื่อง องค์ประกอบที่ 4 การบริหารงานทั่วไป ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย มีการดำเนินการ 19 เรื่อง

3. การประเมินรูปแบบ ผู้เกี่ยวข้องและผู้ใช้ ได้ประเมินรูปแบบ ความเป็นไปได้และการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงของรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 โดยด้านความเป็นประโยชน์ในการใช้งานจริงของรูปแบบ และด้านความเป็นไปได้ของรูปแบบ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน, การบริหาร, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

Abstract

The purposes of this research were aim to: 1) to study the conditions on school based management in primary school under Nongbualamphu Primary Education Service Area Office 1, 2, 2) to develop the model of school based management in primary school under Nongbualamphu Primary Education Service Area Office 1, 2. and 3) to evaluate the model of school based management in primary school under Nongbualamphu Primary Education Service Area Office 1, 2

The findings of this research were as follows:

1. The operational conditions of the educational administration of the schools under the Office of Nong Bua Lam Phu Primary Education Area 1, 2 were in the highest level.

2. The model of the school based management in primary school under Nongbualamphu Primary Education Service Area Office 1, 2 consisted of 4 elements as following: Element 1 academic administration consists of 5 sub-elements, there are 23 operations, element 2 budget management consists of 5 sub-elements, there are 18 operations, element 3 personnel management consists of 5 sub-elements, there are 21 operations, element 4 general management consists of 5 sub-elements, there are 19 operations.

3. The model evaluation, related people and users had evaluated the model in possibility and practical use of the model of school based management in primary school under Nongbualamphu Primary Education Service Area Office

1, 2 were at the highest level appropriated overall; the practical use of the model and the possibility of the model were at the highest level.

Keywords: School-based, Management, Primary Education Service Area Office

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดสิทธิและเสรีภาพในการศึกษา ตามมาตรา 49 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน ผู้พิการหรือทุพพลภาพหรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ มาตรา 80 (3) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 5 ว่าด้วยการบริหารและการจัดการศึกษา มาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง มาตรา 40 กำหนดให้มีกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของแต่ละสถานศึกษาเพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษาผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการสถานศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์กรมหาชน, 2552)

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จึงเป็นนวัตกรรมทางการบริหารจัดการศึกษารูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ของสถานศึกษาในการบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการกระจายอำนาจ การจัดการศึกษาตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยประสานความร่วมมือให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและตัดสินใจ และร่วมพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

โดยสถานศึกษาสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองตามหลักการสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ หลักการกระจายอำนาจ หลักการมีส่วนร่วม หลักการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน หลักการบริหารตนเอง และหลักการตรวจสอบและถ่วงดุล ซึ่งการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีรูปแบบการบริหารที่สำคัญ 4 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่มีผู้บริหารของโรงเรียนเป็นหลัก รูปแบบที่ครูเป็นหลัก รูปแบบที่ชุมชนมีบทบาทเป็นหลัก และรูปแบบที่ครูและชุมชนมีบทบาทเป็นหลัก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554)

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ได้มีส่วนร่วมกันตัดสินใจในการจัดการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและบริบทของสังคมไทยคือ รูปแบบที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการบริหารในรูปแบบคณะกรรมการ โดยมีครูและชุมชนมีบทบาทหลักตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษา (สมาน อัสวภูมิ, 2550) ซึ่งครูและชุมชนต่างก็เห็นด้วยอยู่ในระดับมากกับการนำรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานรูปแบบที่ครูและชุมชนมีบทบาทหลักมาใช้ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2545) ทั้งนี้ ความสำเร็จของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนกับผู้นำในโรงเรียน (Harrigan Charles, 2006) ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 มีหน้าที่บริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด จึงมีความสนใจและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาแนวคิด หลักการ กลยุทธ์ในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่มุ่งปฏิรูปการเรียนรู้โดยเน้นการบริหารคุณภาพตามแนว PLC คือ การมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และชุมชนในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมตรวจสอบ ประเมินปรับปรุงและรายงานผลร่วมกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะประสิทธิผลผู้เรียนในการเรียนรู้ ทั้งด้านความรู้ คุณธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ผู้วิจัย จึงมีแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 เพื่อใช้เป็นกลยุทธ์และแนวทางในการบริหารสถานศึกษาและเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2
2. พัฒนารูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2
3. ประเมินรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 เป็นการศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม สอบถามผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 319 คน 2) ครูผู้สอน (หัวหน้างานวิชาการ) จำนวน 319 คน และ 3) ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน จำนวน 319 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 957 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 92 คน 2) ครูผู้สอน(หัวหน้างานวิชาการ) จำนวน 92 คน และ 3) ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน จำนวน 92 คน รวมทั้งสิ้น 276 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Krejcie & Morgan) และเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา สภาพการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 ใน 4 ด้านคือ 1) ด้านการบริหารวิชาการ 2) ด้านการบริหารงบประมาณ 3) ด้านการบริหารงานบุคคล และ 4) ด้านการบริหารทั่วไป

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 ในการศึกษาในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ยกร่างรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 โดยนำผลการวิจัย ในขั้นตอนที่ 1 มาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ร่วมกับหลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่ได้ศึกษาไว้แล้ว และนำเอาข้อมูลสรุปมาเป็นข้อมูลสำหรับการยกร่างรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2

2. สัมภาษณ์ บุคลากรทางการศึกษา เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนในงาน 4 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารวิชาการ 2) ด้านการบริหารงบประมาณ 3) ด้านการบริหารงานบุคคล และ 4) ด้านการบริหารทั่วไป ในการนำเอาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาหรือไม่อย่างไร

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการศึกษา (ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา หรือรองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา) จำนวน 4 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน (ศึกษานิเทศก์) จำนวน 4 คน และ 4) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ (ครู) จำนวน 4 คน 5) ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน ได้มาโดยเลือกแบบแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา รูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 มีขั้นตอน ดังนี้

1. ร่างรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2

2. เพื่อพิจารณารูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 ในการบริหารโรงเรียน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านงานบริหารทั่วไป ว่าสามารถดำเนินการตามหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM : SCHOOL BASE MANAGEMANT) 5 ด้าน ได้แก่ 1) หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) 2) หลักการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน (Returning power of people) 3) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) 4) หลักการบริหารด้วยตนเอง (Self-managing) และ 5) หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ได้หรือไม่

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 ใน

การดำเนินการในขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินโดยใช้ แบบประเมินใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านความถูกต้อง (Accuracy) 2) ด้านความเหมาะสม (Property) 3) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) และ 4) ด้านความเป็นประโยชน์ (Utility)

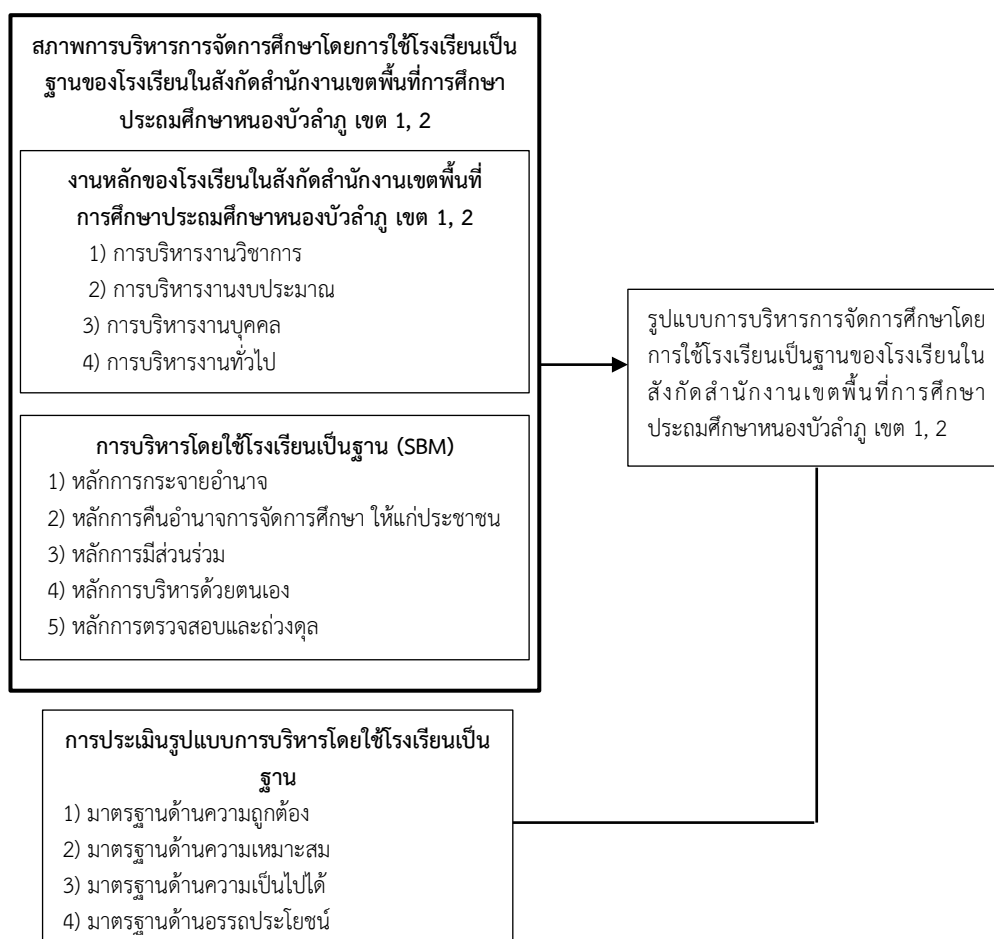
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 319 คน 2) ครูผู้สอน (หัวหน้างานวิชาการ) จำนวน 319 คน และ 3) ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน จำนวน 319 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 957 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 92 คน 2) ครูผู้สอน (หัวหน้างานวิชาการ) จำนวน 92 คน และ 3) ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน จำนวน 92 คน รวมทั้งสิ้น 276 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Krejcie & Morgan) และเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. การศึกษาสภาพการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 ผู้วิจัยใช้แนวคิดของ อุทัย บุญประเสริฐ ที่ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ผู้ปกครอง ครู สมาชิกในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ศิษย์เก่า และผู้บริหารโรงเรียน มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณ บุคคล วิชาการ และการบริหารทั่วไป (อุทัย บุญประเสริฐ, 2545) และความคิดของ ดิเรก วรรณเศียร ที่ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นการให้ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้แทนผู้ปกครอง และชุมชน ตัวแทนครู ผู้ทรงคุณวุฒิ ร่วมกันบริหารสถานศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครองของชุมชนมากที่สุด (ดิเรก วรรณเศียร, 2545) จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยได้สรุปมาเป็นกรอบความคิดสำหรับการศึกษาสภาพการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 โดยศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน และครู ในด้านการบริหารงบประมาณ บุคคล วิชาการ และการบริหารทั่วไป

2. การประเมินรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 ผู้วิจัยได้แนวคิดของ ศิริชัย กาญจนวาสี ที่ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินโครงการ ทางการศึกษาอาจประเมินได้ใน 4 ด้าน คือ 1) มาตรฐานด้านความถูกต้อง 2) มาตรฐานด้านความเหมาะสม 3) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ และ 4) มาตรฐานด้านความประโยชน์ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2547) จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยได้สรุปมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการดำเนินการสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 มีดังนี้

1. สภาพการปฏิบัติงานการบริหารการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 โดยภาพรวม มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ด้าน เมื่อแยกรายด้าน พบว่า การบริหารงบประมาณ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานทั่วไป และการบริหารงานบุคคล มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลงมาตามลำดับ

2. รูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การบริหารงานวิชาการ มี 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบย่อยการกระจายอำนาจประกอบด้วยตัวชี้วัด 7 ตัว องค์ประกอบย่อย การคืนอำนาจ ประกอบด้วยตัวชี้วัด 2 ตัว องค์ประกอบย่อย การมีส่วนร่วม ประกอบด้วยตัวชี้วัด 9 ตัว องค์ประกอบย่อย การบริหารตนเอง ประกอบด้วยตัวชี้วัด 2 ตัว องค์ประกอบย่อย การตรวจสอบถ่วงดุล ประกอบด้วยตัวชี้วัด 3 ตัว

องค์ประกอบที่ 2 การบริหารงานงบประมาณ มี 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบย่อย การกระจายอำนาจ ประกอบด้วยตัวชี้วัด 6 ตัว องค์ประกอบย่อย การคืนอำนาจ ประกอบด้วยตัวชี้วัด 2 ตัว องค์ประกอบย่อย การมีส่วนร่วม ประกอบด้วยตัวชี้วัด 7 ตัว องค์ประกอบย่อย การบริหารตนเอง ประกอบด้วยตัวชี้วัด 2 ตัว องค์ประกอบย่อย การตรวจสอบถ่วงดุล ประกอบด้วยตัวชี้วัด 1 ตัว

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารงานบุคลากร มี 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบย่อย การกระจายอำนาจ ประกอบด้วยตัวชี้วัด 8 ตัว องค์ประกอบย่อย การคืนอำนาจ ประกอบด้วยตัวชี้วัด 3 ตัว องค์ประกอบย่อย การมีส่วนร่วม ประกอบด้วยตัวชี้วัด 7 ตัว องค์ประกอบย่อย การบริหารตนเอง ประกอบด้วยตัวชี้วัด 2 ตัว องค์ประกอบย่อย การตรวจสอบถ่วงดุล ประกอบด้วยตัวชี้วัด 1 ตัว

องค์ประกอบที่ 4 การบริหารงานทั่วไป ได้แก่ องค์ประกอบย่อย การกระจายอำนาจ ประกอบด้วยตัวชี้วัด 7 ตัว องค์ประกอบย่อย การคืนอำนาจ ประกอบด้วยตัวชี้วัด 1 ตัว องค์ประกอบย่อย การมีส่วนร่วม ประกอบด้วยตัวชี้วัด 8 ตัว องค์ประกอบย่อย การบริหารตนเอง ประกอบด้วยตัวชี้วัด 2 ตัว องค์ประกอบย่อย การตรวจสอบถ่วงดุล ประกอบด้วยตัวชี้วัด 1 ตัว

3. การประเมินรูปแบบ ผู้เกี่ยวข้องและผู้ใช้ ได้ประเมินรูปแบบ ถึงความเป็นไปได้และการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ของรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 โดยรวมเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านความเป็นประโยชน์ในการใช้งานจริงของรูปแบบ และด้านความเป็นไปได้ของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารการจัดการศึกษา โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 ซึ่งมีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพการปฏิบัติงานการบริหารการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 โดยภาพรวม มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากโรงเรียนได้มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทโรงเรียน จัดทำแผนงบประมาณที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มีการวิเคราะห์และประเมินความมีประสิทธิภาพของการใช้จ่ายงบประมาณของโครงการ/กิจกรรมตามแผนปฏิบัติการประจำปี ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความต้องการใช้วัสดุและครุภัณฑ์ต่าง ๆ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเบิกจ่ายงบประมาณ และอนุมัติงบประมาณตามแผนปฏิบัติการประจำปีมีการวางแผนอัตรากำลัง การสรรหาและคัดเลือกครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งมีระบบการบริหารจัดการเป็นเป็นไปตามประกาศกฎกระทรวง ปี 2561 มีการพัฒนาด้านคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูทั้งด้านความรู้และคุณธรรม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามบริบทโรงเรียน โรงเรียนมีการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายชุมชน สถานประกอบการ หน่วยงานต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนงานการศึกษา มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาโดยเสนอความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน มีการประเมินระบบประกันคุณภาพภายในที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของโรงเรียนที่กำหนดไว้

2. รูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคลากร และ 4) การบริหารงานทั่วไป ทั้งนี้ เนื่องจาก ผู้วิจัยได้ศึกษาโครงสร้างของรูปแบบขึ้นมา แล้วปรับปรุงโดยอาศัยข้อเสนอแนะจากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบ และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำการศึกษาองค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรแต่ละตัวและตัวชี้วัด แล้วคัดเลือกองค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรที่สำคัญ ประกอบกันขึ้นเป็นโครงสร้างของรูปแบบ และได้รูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ตัวชี้วัด 21 ตัว องค์ประกอบที่ 4 การบริหารงานทั่วไป ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย ตัวชี้วัด 19 ตัว สอดคล้องกับที่ วาสนา สายทอง ได้กล่าวว่า รูปแบบเป็นแบบจำลองความจริง

ของปรากฏการณ์ เพื่อให้เราเข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้นได้ง่ายขึ้น (วาสนา สายทอง, 2553) และสอดคล้องกับ Bardo & Hartman ที่ว่ารูปแบบเป็นชุดของข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจเพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะ หรือบรรยายคุณลักษณะนั้น ๆ หรือเป็นชุดของแนวคิดที่ได้เรียบเรียงไว้ในลักษณะโครงสร้างอย่างเป็นระบบและมีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน กลยุทธ์พื้นฐาน เงื่อนไข และข้อจำกัดในการนำรูปแบบไปใช้ (Bardo, J. W., & Hartman, J. J., 1982) สอดคล้องกับงานวิจัยของ โคสิต อ่อนประทุม ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี วัตถุประสงค์ของการวิจัยปัจจัยการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารโรงเรียนพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้ประมวลความต้องการของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น และนำมาพัฒนาปรับปรุงแผนและแนวทางการจัดการศึกษาและกิจกรรมการศึกษา (โคสิต อ่อนประทุม, 2559)

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 โดยมีการตรวจสอบรูปแบบ 2 ประเด็น คือ 1) ความเป็นไปได้ของรูปแบบ และ 2) ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ พบว่า ผู้เกี่ยวข้องและผู้ใช้ ได้ประเมินรูปแบบ ถึงความเป็นไปได้ เหมาะสม ถูกต้อง และการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้ เนื่องจากการประเมินรูปแบบมีกระบวนการประเมินหลายประเด็นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมแต่ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของมาตรฐานว่าด้วยการประเมิน คือมาตรฐานด้านความเป็นไปได้ เป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ เป็นการประเมินการสนองต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ มาตรฐานด้านความเหมาะสม เป็นการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือและได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ Stufflebeam and Webster ได้กล่าวถึงการประเมินรูปแบบว่า มีการประเมินรูปแบบ 4 ประเด็น คือ 1) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ เป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง 2) มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ เป็นการประเมินการสนองต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ 3) มาตรฐานด้านความเหมาะสม เป็นการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา และ 4) มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือและได้สาระครอบคลุมถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง (Stufflebeam, D.L. and Webster, W.J., 1980)

สรุป

การบริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น โรงเรียนต้องสร้างความตระหนักเกี่ยวกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานให้เกิดในตัวผู้บริหาร ครู คณะกรรมการบริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จนถึงขั้นสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม พัฒนาคณะกรรมการบริหารโรงเรียน ครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้มีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนด จัดประชุมสัมมนา ร่วมกันเพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนาโรงเรียนสู่การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จัดทำคู่มือการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเพื่อให้โรงเรียน ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการบริหารโรงเรียน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ศึกษาและใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม จัดทำปฏิทินปฏิบัติงานตามการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบงานการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานดำเนินการนิเทศ ติดตาม ตามปฏิทินปฏิบัติงาน ประชุมสรุปงานการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเพื่อพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขให้ดีขึ้น ดำเนินการประเมินผล การใช้ รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยมีตัวชี้วัดที่ชัดเจนและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง พร้อมรายงานผลให้หน่วยงานต้นสังกัดทราบ หน่วยงานต้นสังกัด คณะกรรมการประสาน เครือข่ายโรงเรียน ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และถอดบทเรียนโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อช่วยเหลือ แนะนำโรงเรียนที่ต้องการปรับปรุง พัฒนาโรงเรียนสู่การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ให้นำรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไปปฏิบัติอย่างจริงจังให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรนำรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 ที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ไปทดลองใช้แล้วนำมาพัฒนาปรับปรุงแบบในแต่ละองค์ประกอบให้สมบูรณ์ใช้ได้ และเหมาะสมตามสภาพที่เป็นจริง

1.2 ผู้บริหารโรงเรียนควรนำรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียน โดยปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการนำรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 ไปทดลองใช้เพื่อสรุปผลที่เกิดขึ้นในแต่ละองค์ประกอบให้มีความถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามผลของรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2 ที่ได้พัฒนาขึ้นในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- โคสิต อ่อนประทุม. (2559). ปัจจัยการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาคุศุภบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- ดิเรก วรรณเศียร. (2545). การพัฒนาแบบจำลองแบบสมบูรณในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรคุศุภบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาสนา สายทอง. (2553). แนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของสถานศึกษาในอำเภอแม่वंก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2547). *ทฤษฎีการประเมิน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมาน อัครภูมิ. (2550). *เส้นทางสู่คุณภาพและมาตรฐานการศึกษา*. อุบลราชธานี: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอุบลกิจออฟเซต การพิมพ์.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์การมหาชน. (2552). รายงานสืบเนื่อง จากการเสวนาวิชาการเรื่อง ผลติดอก ออกผล 9 ปี แห่งการปฏิรูปการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและพัฒนาคุณภาพ (สวพ.).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). *การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2545). *การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน*, พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bardo, J. W., & Hartman, J. J. (1982). *Urban society: A systematic introduction*. New York: F. E. Peacock.
- Harrigan Charles. (2006). *School-Based Management: A Study of its Impact on Student Achievement in Title I Schools*. In *A dissertation Doctor of Education*. Fielding Graduate Universit.

- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1980). Determining sample size for research activities. In *Educational and Psychological Measurement* (p. 608). U.S.A: Minnesota University.
- Stufflebeam, D.L. and Webster, W.J. (1980). An Analysis of Alternative Approaches to Evaluation. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 3(2), pp. 5-19.